

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

**Медвідь Ольга Валеріївна**

**«Езотеричні мотиви у романі Дена Брауна “Код Да Вінчі”»**

035- Філологія

035.04 Германські мови та  
літератури (переклад включно) - англійська

**Автореферат**

магістерської роботи на здобуття  
ступеня магістра філології

Миколаїв – 2021

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Робота виконана на кафедрі англійської філології Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

**Науковий керівник:** кандидат філологічних наук, старший викладач  
**ФІЛОНЕНКО** Олександра Геннадіївна  
Чорноморський національний університет  
імені Петра Могили

Захист відбудеться 22 лютого 2021 р. о 09:00 годині на засіданні атестаційної комісії Чорноморського національного університету імені Петра Могили (54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10).

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Актуальність теми.** На сучасному етапі розвитку суспільства езотерична культура, яка раніше вважалася культурою меншин, стрімко входить в моду. Все більше і більше людей у всьому світі намагаються відкрити для себе секрети таємних товариств, езотеричних доктрин і сенс сакральних понять, не кажучи вже про практичні знання (магію). Ці процеси відбилися і в сфері літератури.

Під езотеричної культурою ми розуміємо сукупність знань про світ, його походження і засоби впливу на нього, що мають таємний характер, а також ряд духовних практик (ритуальних комплексів), що здійснюються з метою внутрішнього вдосконалення людини і / або пізнання сутності предметів і явищ. Езотерична субкультура – це культура меншини, обраних, які свідомо стали на духовний шлях (Учнів і Посвячених). Це сакральний пласт (ядро, серцевина) людської культури, що зумовлює форми її буття (релігію, мистецтво і т. д) (Касьян 2). Термін «езотеричний», слідом за рядом авторів (О. Блаватська «Езотеричний буддизм і Таємна доктрина», А. Сіннет «Езотеричний буддизм», А. Безант «Езотеричної християнство або малі містерії»), ми будемо також використовувати для позначення сакрального аспекту світових релігій. Крім того, до езотеричних будемо відносити «вчення містичного характеру, що опираються не так на догми ортодоксальних релігій, а на особистий містичний досвід і його тлумачення» (Левіт 375) і «нетрадиційні релігійно-містичні переживання і техніки досягнення змінених станів свідомості» (Левіт 375) Е. Блаватської, А. Безант, О. Реріх, К. Кастанеди, Р. Штейнера, Д. Андрєєва, Г. Гурджієва і ін. Виходячи з даного визначення, езотерична культура являє собою антипод культури масової, профанної, проте сьогодні ми спостерігаємо прагнення ряду популярних авторів синтезувати в своїй творчості риси літератури масової (для всіх) та езотеричної (для обраних), у результаті чого виник досить солідний в кількісному відношенні корпус текстів з розгалуженою системою жанрів. Сучасна езотерична література представлена сотнями і

тисячами імен авторів, існує мережа видавництв і книжкових магазинів, що спеціалізуються на її випуску та розповсюдженні, а езотеричні мотиви, свідомо або несвідомо, проникають у тексти багатьох авторів. Отже, у ситуації, що склалася, дослідження езотеричних мотивів у сучасній літературі є важливим і перспективним.

**Метою нашої роботи** є окреслення особливостей використання езотеричних мотивів у романі Дена Брауна «Код да Вінчі» для створення захоплюючого сюжету та специфічної атмосфери класичного езотеричного трилера.

Задля досягнення поставленої мети ми маємо виконати наступні **завдання**:

- розглянути становлення та тлумачення езотерики;
- схарактеризувати езотеричну культуру сучасності;
- з'ясувати типові моделі використання езотеричних мотивів в літературі, зокрема у творчості Дена Брауна;
- дослідити «теоретичну» основу роману «Код да Вінчі» Дена Брауна;
- проаналізувати значення таємних орденів та організацій як частини конспірологічного заклоту в романі.

**Об'єктом дослідження** є використання езотеричних мотивів у літературі.

**Предметом дослідження** є специфіка використання езотеричних мотивів у романі Дена Брауна «Код да Вінчі».

У нашому дослідженні ми використовували наступні **методи дослідження**:

- **культурно-історичний метод**, який дозволяє дослідити становлення та тлумачення езотеричних мотивів в літературі;
- **компаративний метод**, завдяки якому ми порівнюємо явища езотеричної культури у реальності та у романі Дена Брауна «Код да Вінчі»;
- **мотивний аналіз**, який дає змогу проаналізувати окремі мотиви і їх важливість для просування сюжету.

**Наукова новизна кваліфікаційної роботи** полягає в тому, що ми здійснили спробу систематизувати використання езотеричних мотивів у

романі Дена Брауна «Код да Вінчі», адже на сьогодні існує лише невелика кількість спеціальних праць, присвячених обраній нами темі.

**Матеріалом дослідження** є роман Дена Брауна «Код да Вінчі».

**Практична цінність** роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані при підготовці лекційних, семінарських занять з курсу історії зарубіжної літератури.

**Структура й обсяг роботи.** Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів: теоретичних та практичного, висновків, списку використаних джерел, що нараховує 77 джерел. Загальний обсяг роботи становить 76 сторінок.

## **ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ**

У **Вступі** дається загальна характеристика роботи, обґрунтовується актуальність і наукова новизна обраної теми, аналізується стан її розробки, визначаються мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження, його теоретико-методологічні засади, вказується практична цінність дослідження, містяться відомості про структуру, зміст й обсяг магістерської роботи.

**Перший розділ роботи «Дефініції езотеричні культури»** має підрозділ **1.1. «Становлення та тлумачення езотерики»**, де надається визначення поняття езотерики як світоглядного вчення, побудованого на переконанні в існуванні таємних знань, які приховані від стороннього ока. В цьому підрозділі розглянуто варіацію трактувань езотерики науковцями та інтерпретацію дефініції залежно від панівної епохи та контексту. Не виключаємо протиставлення езотерики Біблії або християнству. За доказ існування езотеричного знання беремо так звані таємні товариства, що втілювали в собі саму суть ідеї езотеризму як таємного знання для обраних, основою існування яких було уявлення про систему знань, приховану від сторонніх.

**Другий розділ «Езотерика в англomовному художньому контексті»** – складається з двох підрозділів. **Підрозділ 2.1. «Типові моделі використання езотеричних мотивів у літературі»** присвячений дослідженню езотеричних

тем в художньому дискурсі. Також було розглянуто розвиток мотиву таємних знань на прикладі наукових робіт таких дослідників як А. Кроулі, Боттінг, К. Гелдер, Х. Меч, Дж. Тейлор, К. Фергюсон, В. Ханеграфф та інші. З проаналізованих творів можна дійти висновку, що художня література на езотеричну тематику не несе пропагандистський потенціал, який змушує змінити релігію або світогляд.

**У підрозділі 2.2. Езотеричне та містичне в творчості Дена Брауна** були простежені мотиви містичного та езотеричного на прикладі романів «Код Да Вінчі», «Ангели та демони», «Втрачений символ», «Інферно».

Твори Дена Брауна – це унікальна науково-популярна література у раніше не баченій формі. Він оперує не окремими винаходами, а цілими напрямками досліджень. Езотеричні мотиви у його творах зосереджуються на таємних орденах, зокрема іллюмінатів, таємному знанні, доступному лише посвяченим, альтернативній духовності (віри в те, що Ісус мав дружину, нею була Марія Магдалина, але це не відміняло його божественності), історичних і культурних загадках та таємницях.

**Третій розділ магістерської «Популярні езотеричні мотиви в романі Дена Брауна “Код Да Вінчі”»** відведено для результатів аналізу з огляду на езотеричні мотиви, образи та сюжети, які можна простежити у романі Дена Брауна «Код Да Вінчі».

За теоретичну основу **підрозділу 3.1.** було взято роботу «**Свята кров і Святий Грааль**» **Майкла Бейнджента, Річарда Лі та Генрі Лінкольна.** Книга вважається свого роду «біблією» Пріорату Сіона, оскільки містить величезну кількість відомостей про цю організацію. Саме з неї Ден Браун почерпнув чимало фактів для свого роману. Фактично Ден Браун запозичив розробки і дослідження Бейджента та Лі, і перетворив це у роман жанру художнього трилера. Звертаючись до сюжету роману «Код да Вінчі», ми бачимо, що у романі зроблено спробу розкрити таємницю Ватикану про деякі моменти життя Ісуса Христа. Та порівнюючи обидві книги, можна знайти багато спільного:

1. Ісус був людиною королівської крові з законним правом на трон в Палестині.
2. Як правовірний єврей королівської або аристократичної крові Ісус повинен був одружитися
3. У сім'ї Ісуса повинні були народитися діти, як в сім'ях всіх правовірних євреїв.
4. Незабаром після розп'яття Ісуса його дружина Марія Магдалина втекла на південь Франції. Вона була або вагітна, або взяла з собою тільки що народжену дитину
5. Іудейське співтовариство півдня Франції протягом п'яти століть оберігало нащадків святої крові Ісуса

Ці та інші схожі мотиви перекликаються у двох книгах. На кінець зазначимо, що Ден Браун не приховував, що він користувався книгою «Свята кров і Святий Грааль», але поряд з іншими книгами, причому з цих джерел можна було почерпнути лише загальні ідеї. Проте наголосимо на тому, що сам Ден Браун неодноразово стверджував, що його роман – це літературний твір, а не структурована наукова робота.

**У підрозділі 3.2. Мотиви таємних орденів/організацій та конспірологічного заклоту у романі «Код Да Вінчі»** аналіз книги доводить існування організацій, основною метою яких було зберігати таємне знання.

Повертаючись до сюжету роману, згадаємо, що у центрі знаходиться таємне товариство – Пріорат Сіона головною місією якого було зберігати таємне знання про особливу роль Марії Магдалини. Сьогодні Пріорат Сіона успадковує традицію езотеричного, філософського, духовного та культурного спадку, яка сприяє культивуванню цінностей та принципів, що пропонує жити більш усвідомленими та благородними людьми. З сюжету роману ця організація є хранителем священної таємниці, езотеричного

знання та відповідей на загадки історії і виступає в опозиції до католицької організації «Opus Dei».

У романі «Код да Вінчі» Opus Dei уособлює в собі вірних служителів католицької церкви, готових на найжорстокіші вбивства заради того, щоб приховати страшні таємниці Ватикану. Отже, серед езотеричних мотивів, які використовує Браун ми, перш за все, бачимо наявність декількох таємних орденів і організацій, які вірять у власну правду і прагнуть розкрити (або ж уберегти) найбільші таємниці минулого.

**У висновках** висвітлено короткі результати роботи у трьох розділах, аналіз поставлених та виконаних завдань.

**Основні положення кваліфікаційної роботи висвітлено в таких публікаціях:**

1. Медвідь О. В. *Typical models of the use of esoteric motives in the literature*. “Студентські наукові студії”, ЧНУ ім. Петра Могили, 2020.



## ВИСНОВКИ

Відповідно цілей нашого дослідження ми дотримуємося визначення езотерики як світоглядного вчення, побудованого на переконанні в існуванні таємних знань, які приховані від стороннього ока, та іноді вступають у конфлікт з пануючим релігійним світоглядом. Осередками збереження езотеричного знання виступають звані таємні товариства, що втілювали в собі саму суть ідеї езотеризму, основою існування яких було уявлення про систему знань, приховану від сторонніх.

Однак на сьогодні спостерігається наступна ситуація: створюються різноманітні братства, секти, організації (часто з комерційною метою) для всіх бажаючих долучитися до тих чи інших езотеричних традицій, езотерична література користується величезною популярністю у найширшій аудиторії. Спостерігається процес секуляризації «таємного знання», не останню роль у якій відіграє популярна література.

Найперші дослідження літературного езотеричного модернізму почали з'являтися в середині ХХ століття, у той же час відбулося започаткування критичної галузі, яка швидко розрослася з кінця дев'яностих років, про що свідчать дослідження Леона Суретта, Тімоті Матерера, Роджера Лукхерста, Хелен Меч, Сюзані Хобсон, Лі Вілсон, Едмунда Лінгана, Джона Брамбла, Керолайн Маклін та Матте Робінзон.

Дослідження популярних конспірологічних трилерів, до яких належать книги Дена Брауна, йшли набагато повільніше, хоча важливий внесок зробили нещодавні роботи Джеффри Дж. Крипаля, Ендрю Макканна та Сьюзен Джонстон Граф. Ми зі свого боку відносимо роман «Код да Вінчі» до езотеричного трилеру, адже змова у романі будується навколо езотеричного знання – таємниці існування нащадків Ісуса Христа та Марії Магдалини у сучасному світі

Проте популярна література не була лише пасивним відображенням стійкої громадської думки щодо езотерики; вона також могла виступати у якості пропаганди як езотерики, так і антиезотерики.

Зазначимо, що в літературі присутні дві моделі використання езотеризму: у першій езотеричне використовується виключно для літературних цілей, а у другій – вже безпосередньо література слугує засобом езотеричної пропаганди та маніпуляцій свідомістю. Враховуючи інтерес та віру в правдивість концепцій Дена Брауна можливо дійти висновку, що письменник у своїх творах, зокрема у романі «Код да Вінчі», ненавмисно став пропагандистом теорії змови Ватикану уособленого орденом «Опус Деї» проти шляхетного таємного ордену «Пріорат Сіона».

У романі Дена Брауна «Код да Вінчі» езотерика представлена як таємне знання доступне лише обраним, адже саме таким знанням володіють деякі герої його твору і саме розкриття езотеричних таємниць несе головну загрозу. Також зазначимо, що основний конфлікт роману базується на протистоянні між офіційним християнством і езотеричними вченнями, що створює певну напругу під час розвитку сюжету і загрожує життю головних героїв, які опиняються втягнутими у нього.

У романі «Код да Вінчі» представлено альтернативний погляд на місце Марії Магдалини в історії християнства. За сюжетом книги Марія Магдалина була дружиною Ісуса Христа і народила від нього доньку, тому в центрі подій роману – таємниця існування нащадків Христа в сучасному світі. Сенсаційність цієї гіпотези полягає в тому, що вона суперечить відомим християнським канонам та підриває довіру до головної книги християнства – Євангелія.

Теоретичною основою роману «Код да Вінчі» вважають книгу М. Бейджента, Р. Лі і Г. Лінкольна «Свята кров і Святий Грааль», з якої Браун почерпнув багато концепцій і мотивів. Відзначимо декілька спільних езотеричних мотивів: Ісус був людиною королівської крові з законним правом на трон в Палестині; як правовірний єврей королівської або

аристократичної крові Ісус повинен був одружитися; незабаром після розп'яття Ісуса його дружина Марія Магдалина втекла на південь Франції. Вона була або вагітна, або взяла з собою тільки що народжену дитину; Святий Грааль, що містить кров Ісуса, це було черево Марії Магдалини, а потім і сама вона; до кінця V ст. нащадки Ісуса поріднилися з королівською французькою сім'єю, завдяки чому з'явилася династія Меровінгів; Готфрід Бульйонський (представник династії Меровінгів) заснував на Святій землі орден або Пріорат Сіона; з XIV ст. великими магістрами пріорату Сіона були вже не нащадки Меровінгов, а такі знаменитості, як Леонардо да Вінчі, Сандро Боттічеллі, Ісаак Ньютон, Віктор Гюго, Клод Дебюссі, Жан Кокто.

«Свята кров і Святий Грааль» – це історичне дослідження, яке потребує уваги і подальшої розробки, у той час як «Код да Вінчі» – класичний езотеричний трилер, який забезпечений «фактами», завдання яких надати роману вигляд достовірності і викликати інтерес у читачів. Наголосимо на тому, що сам Ден Браун неодноразово стверджував, що його роман – це літературний твір, а не структурована наукова робота, тобто, більшою мірою, авторська вигадка з використанням окремих історичних даних на відміну від роботи М. Бейджента, Р. Лі і Г. Лінкольна «Свята кров і Святий Грааль».

Серед езотеричних мотивів, які використовує Браун ми, перш за все, бачимо наявність декількох таємних орденів і організацій, які вірять у власну правду і прагнуть розкрити (або ж уберегти) найбільші таємниці минулого. Мотив багаторівневого конспірологічного заклоту, створюваного цими ореднами, виступає своєрідною наскрізною структурою роману, на яку нанизуються інші події. Завдяки скандалу навколо роману спостерігався особливий притік до ордену «Опус Деї» (Овсюк). Люди прагнули досягнути істину, наблизитись до таємного.

На першому плані, ми, звичайно, бачимо наявність таємних орденів і організацій, які вірять у власну правду і прагнуть розкрити (або ж уберегти) найбільші таємниці минулого. Проте найголовніше, чого досяг Ден Браун, це перегляд християнського вчення, хоч для церкви це й стало зазіханням на

установлені вікові канони. Хоча Ден Браун і не належить до жодної таємної організації і не ставив собі за мету популяризувати їх світогляд, все ж він зробив більше, ніж їх адепти – у сенсі масовості поширення інформації, хоч при цьому і постраждала якість, адже у романі багато вигадок.

Тобто, ми з'ясували, що існує дві стратегії використання езотерики у літературі: як джерело сюжетів і мотивів, або ж література – як платформа для пропаганди езотеричного знання. Фактично, на початку роману Дена Брауна «Код да Вінчі» чітко простежується перша стратегія – літературна, адже його роман наповнений езотеричними мотивами, проте під кінець видно неочікувану пропаганду езотеричної культури.

## АНОТАЦІЯ

Медвідь О. В. «Езотеричні мотиви у романі Дена Брауна “Код Да Вінчі”». – На правах рукопису.

Магістерська робота на здобуття ступеня магістра філології за спеціальністю 035-Філологія 035.04 Германські мови та літератури (переклад включно) - англійська. – Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2021.

З появою та широкою пропагандою езотеричного вчення, тема таємних знань набула своєї популярності у всіх сферах життя, а тому знайшла прихильників і в письменницьких колах. На прикладі роману Дена Брауна «Код Да Вінчі», що є достатньо відомим з езотеричної точки зору, досліджуються популярні езотеричні мотиви та мотиви орденів та організацій, якими виступають Пріорат Сіона та Опус Деї. Автор використовує жанр художнього конспірологічного трилера зображуючи спробу викриття таємниці Ватикану щодо таємного життя Ісуса.

Ключові слова: езотерика, таємне знання, мотив, Ден Браун, Код Да Вінчі, конспірологічний трилер

## АННОТАЦИЯ

Медведь О. В. «Эзотерические мотивы в романе Дэна Брауна "Код Да Винчи"». – На правах рукописи.

Магистерская работа на соискание степени магистра филологии по специальности 035-Филология 035.04 Германские языки и литературы (перевод включительно) - английский. - Черноморский национальный университет имени Петра Могилы, Николаев, 2021.

С появлением и широким пропагандой эзотерического учения, тема тайных знаний приобрела свою популярность во всех сферах жизни, а потому нашла сторонников и в писательских кругах. На примере романа Дэна Брауна «Код Да Винчи», достаточно известным из эзотерической точки зрения, исследуются популярные эзотерические мотивы и мотивы орденов и организаций, которыми выступают Приорат Сиона и Опус Деи. Автор использует жанр художественного конспирологического триллера изображая попытку разоблачения тайны Ватикана по тайной жизни Иисуса.

**Ключевые слова:** эзотерика, тайное знание, мотив, Дэн Браун, Код Да Винчи, конспирологический триллер

## SUMMARY

Medvid O. V. "Esoteric motifs in Dan Brown's novel The Da Vinci Code." - Manuscript.

The thesis for the Master's Degree in Philology, specialty 035 – Philology 035.04 – German languages and literature (translation included) - English . – Petro Mohyla Black Sea National University. – Mykolaiv, 2021

With the advent and widespread promotion of esoteric teachings, the topic of secret knowledge gained its popularity in all spheres of life, and therefore found supporters in literary circles. Dan Brown's novel The Da Vinci Code, well known from an esoteric point of view, explores the popular esoteric motifs and motifs of the orders and organizations of the Priory of Sion and Opus Dei. The author uses

the genre of artistic conspiracy thriller to portray the Vatican's attempt to unravel the mystery of Jesus' secret life.

**Keywords:** esoterics, secret knowledge, motive, Dan Brown, The Da Vinci Code, conspiracy thriller